

LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
TREČIASIS ETAPAS
ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS

9–12 klasės

Užduočių atlikimo laikas 45 min.

VERTINIMO KOMISIJOS NARIAMS

Vertinimas

Galimų taškų skaičius

90

2020 m.

1. Pažiūrėkite vaizdo siužetą ir atsakykite į klausimus (V012 iš DVD „Metų ratas“):

1.1. Kaip vadinamas šis paprotys? _____ Šyvio šokdinimas

1 taškas

Vertinimas

1.2. Kuriam Lietuvos regionui jis būdingas? _____ Suvalkijai
(Vilkaviškio r.)

1 taškas

Vertinimas

1.3. Kuriuo šventiniu laikotarpiu jis atliekamas? _____ Tarpukalėdžiu
(nuo Kalėdų iki Trijų karalių)

1 taškas

Vertinimas

1.4. Išvardykite keturis pagrindinius šio papročio personažus:

1 _____ Šyvis

2 _____ Kazokai (kareiviai)

3 _____ meškos (meška ir meškininkas)

4 _____ gervė (gandras)

Galimi kiti variantai: velnias (velniai), čigonai, muzikantas, vaistininkas

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

2. Apie kokį simbolį rašoma tekste? Įrašykite praleistą žodį.

_____ – atgimstančios augmenijos, gamtos gyvybinės jėgos simbolis. Lietuvos kaime _____ laikyta iki kitų Verbinių labai pagarbiai – krikštasuolėje, užkišta už šventų paveikslų. Ja būdavo pasmilkoma užėjus grėsmingam audros debesiai, genant galvijus į pirmąją ganiavą, apžiūrint po žiemos biteles, įmaišoma į sėjai paruoštą sėklą.

Įrašoma: verba

1 taškas

Vertinimas

3. Kokios šventės, susijusios su ganiavos pradžia, paprotys aprašomas? Įrašykite praleistą žodį.

_____ rytą buvo paprotys vieną ar du duonos kepaliukus, kuriuose įkepta po penkis kiaušinius, apnešti aplink lauką tris, kai kur net dvylika kartų. Po to vienas gabaliukas užkasamas į žemę prašant gero derliaus, saugoti gyvulius nuo žvėrių ir ligų. Likusį kepaliuką sulaužydavo į tiek dalių, kiek šeimoje yra narių, ir suvalgydavo. Duoną prieš _____ kepdavo ir gyvuliams. Dažniausiai kepdavo mažais gabalėliais ir tiek, kiek ūkyje yra gyvulių.

Įrašoma: Jurginių, Jurgines

1 taškas

Vertinimas

4. Pagal ką nustatoma Velykų data? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- pagal porinius ir neporinius metus
- pagal mėnulį ir saulę – pirmasis pilnatis sekmadienis po pavasario lygiadienio +
- pagal saulės kalendorių

1 taškas

Vertinimas

5. Per kokias šventes velkamas, tempiamas blukis? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklų:

- Per Velykas
- Per Kalėdas +
- Per Užgavėnes +
- Per Jonines

2 taškai (1+1)

Vertinimas

6. Per kokią kalendorinę šventę namai apkaišomi, išpuošiami berželiais, vainikuojamos karvės, lankomi rugiai?

_____ Per Sekmines

1 taškas

Vertinimas

7. Įrašykite kalendorinės šventės pavadinimą:

Data	Šventės pavadinimas	Šventės aprašymas
Lapkričio 2 d.	Vėlinės	Tos dienos pavadinimas susijęs su vėliavos pavadinimo etimologija.
Sausio 6 d.	Trys karaliai	Tarpušvenčio (tarpukalėdžio) pabaiga.
Kovo 25 d.	Blovieščiai (Gandrinės)	Tikima, kad tą dieną parskrenda nacionalinis Lietuvos paukštis.
Balandžio 23 d.	Jurginės	Gyvulių globėjo diena, ganiavos pradžia.
Tarp gegužės 10 ir birželio 13 d.	Sekminės	Kilnojamoji šventė, priklausanti nuo šv. Velykų laiko.

5 taškai (1+1+1+1+1)

Vertinimas

8. Jaunius, Mėšlinis, Šienpjovys, Sėmenis, Kirmėlių, Pūdymo – kuri metų mėnesį taip vadino senoliai? Teisingą atsakymą pažymėkite + ženklu:

- Gegužę
- Birželį +
- Rugpjūtį
- Spalį

1 taškas

Vertinimas

9. Per Jonines įsibridusios į vandenį merginos išsipindavo kasas, šukuodavo plaukus, velėjo marškinius tikėdamos, kad ir laumės maudosi. Buvo tikima, kad Joninių vanduo pasižymi ypatingomis savybėmis. Kokiomis? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklu:

- jaunina, suteikia veidui skaistumo +
- padeda ištekėti +
- sutaiko kaimynus
- geresnius javus išaugina

2 taškai (1+1)

Vertinimas

10. Įvardinkite objektą, kurį matote paveikslėliuose. Parašykite tris jo pavadinimus:

- 1 _____ kiaušinykas
 2 _____ Velykų eglutė
 3 _____ Velykų medelis

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

11. Kaip žemaičiai vadino Užgavėnių kaukę? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklu:

- pamėklė
- kaukė
- ličyna +
- maskė

1 taškas

Vertinimas

12. Pietryčių Lietuvoje tai – Džiedų diena, skirta giminės senoliams atminti. Ši diena sutampa su visoje Lietuvoje kitu pavadinimu vadinama švente. Kokia tai šventė? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklu:

- Gabijos pagerbimo šventė
- Kūčios
- Vėlinės +
- Simajudas

1 taškas

Vertinimas

13. Tai tradicinės dainos tekstas iš Rytų Lietuvos (Antanų k., Adučiškio sen., Švenčionių r.).

Jorja, šalta rasa, Jorja, šalta rasa.
 Jorja, duok šilumą, Jorja, duok šilumą.
 Jorja, laisk žaliumą, Jorja, laisk žaliumą
 Jorja, augink rugius, Jorja, augink rugius,
 Kad duonelės pas mus būtų
 Kad duonelės būtų.

13.1. Kurios kalendorinės šventės metu buvo dainuojama ši daina? _____ Jurginių

1 taškas
 Vertinimas

13.2. Ko siekiama, kas išreiškiama dainos žodžiais? _____

Ši daina buvo dainuojama atėjus Jurginėms. Daina, matyt, buvo skirta suaktyvinti Žemės gyvybines jėgas, paskatinti gyvybę ir atsinaujinimą gamtoje. Jorė valdo žemės raktus, prikelia augmeniją, atrakina žemę ir siunčia lietu.

1 taškas
 Vertinimas

14. Liaudies kalendorių galima pavaizduoti kaip judėjimą schemeje. Kokioje? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklą:

- ratu +
- horizontaliai
- kvadratu

1 taškas
 Vertinimas

15. Šio kalendorinio laikotarpio dainos yra išštos ir labai liūdnos. Perskaitykite lietuvių liaudies dainos posmą. Kokio kalendorinio laikotarpio tai daina?

Vai tu rugeli, tu žiemkentėli,
 Tu nebijojai šaltos žiemelės,
 Tik pabijojai jaunų brolelių,
 Jaunų brolelių, pieno dalgelio.

_____ rugiapjūtė, vasaros pabaiga

1 taškas
 Vertinimas

16. Parašykite dar tris šventes, be Velykų, kada buvo marginami kiaušiniai:

1 _____ Atvelykiui

2 _____ Jurginėms

3 _____ Sekminėms

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

17. Ką žymi Jurginių šventė? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklų:

- Sėjos pradžia
- Vieversio parskridimo laiką
- Pirmųjų pavasario darbų pradžia +
- Gyvulių išginimą į laukus +

2 taškai (1+1)

Vertinimas

18. Išvardinkite keturis ilgiausios metų dienos ir trumpiausios nakties papročius:

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

Atliekamos apeigos su vandeniu, ugnimi, pievų augalais, rugiais. Merginos buria iš gėlių puokščių, vainikų. Pasipuošusios su vainikais lanko rugius. Reikia karvėms duoti duonos, kad raganos pieno neatimtų (galimi kiti variantai)

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

19. Dabar populiariausias Užgavėnių valgis yra blynai. Anksčiau svarbiausias Užgavėnių valgis buvo patiekalas iš kruopų, žirnių, lašinių, mėsos, pupų, kiaulės uodegos. Koks to valgio pavadinimas?

_____ šiupinys

1 taškas

Vertinimas

20. Pažiūrėkite į nuotrauką ir atsakykite į klausimus:

	<p>Iš ko sudaryta puokštė?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Iš lauko ir darželio gėlių, naujo derliaus vaisių ir daržovių</p>
	<p>Per kokią šventę tokia puokštė nešama pašventinti į bažnyčią?</p> <p>.....</p> <p>Per Žolines</p>
	<p>Kokia tokio papročio simbolinė prasmė?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>dėkojama už naują derlių ir šventinami žolynai, kad visus metus apsaugotų nuo negandų.</p>

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

21. Žiema baigdavosi Užgavėnėmis, kurios išlaikė daug apeiginių papročių. Pažymėkite penkis teisingus atsakymus + ženklų:

- važinėjimas po laukus +
- laistymasis vandeniui +
- inkilų kėlimas į medį +
- persirengėlių eitynės +
- vestuvių inscenizavimas +
- mitinių būtybių simbolinė kova +
- medžių genėjimas

5 taškai (1+1+1+1+1)

Vertinimas

22. Blovieščių (Gandrinių) dieną žmonės laukdavo gandro, laikomo ypatingu paukščiu, nešančiu šeimai laimę. Kaip žmonės laukdavo sugrįžtančių gandrų? Pažymėkite keturis teisingus atsakymus + ženklą:

- įrengdavo gandrą +
- kepėdavo bandeles – gandro pyragus +
- lankydavosi vieni pas kitus +
- žiūrėdavo pro langą
- šokdavo ratelius apie gandrą
- savo eiseną stengdavosi pamėgdžioti gandrą +

4 taškai

Vertinimas

23. Paskutinis prieš Velykas sekmadienis – Verbų. Bažnyčioje šventinamos verbos. Senojoje liaudies pasaulėjautoje visžaliams ir anksčiau pavasarį atgyjantiems augalams buvo teikiama nepaprasta gyvybės galia.

23.1. Ką darydavo su parsineštomis iš bažnyčios verbomis?

---

užkišdavo už šventų paveikslų, kad saugotų namus nuo visokių negandų, jomis smilkydavo pavasarį į laukus išeinančią artoją, pirmą kartą išgenamus gyvulius.

1 taškas

Vertinimas

23.2. Kiek laiko saugodavo verbas? _____

1 metus, iki kitų Verbinių

1 taškas

Vertinimas

24. Burtai su Rasų vainikais daugiausia būdavo susiję su (pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklą):

- Derliumi
- Turtu
- Medonešiu
- Vedybomis +

1 taškas

Vertinimas

25. Kiaušinius margindavo Velykų išvakarėse, laikydamiesi dažymo ir ornamentavimo tradicijų. Ornamentai perteikia senųjų metalo, keramikos dirbinių puošybos elementus. Pažymėkite prie kiaušinio, kokius puošybos elementus atpažįstate.

Pasirinkite iš išvardintų: augalų ornamentai, saulutės, paukščio pėdelės, eglutės, spirалės, rūtos lapeliai, kryžiukai, taškiukai.

 <p>_____</p> <p>_____</p> <p>augalų ornamentai, saulutės, paukščio pėdelės, taškiukai</p>	 <p>_____</p> <p>_____</p> <p>eglutės, spirалės, taškiukai</p>
 <p>_____</p> <p>_____</p> <p>žalčiukai, spirалės, taškučiai</p>	 <p>_____</p> <p>_____</p> <p>paukščio pėdelės, rūtos lapeliai, taškiukai</p>
 <p>_____</p> <p>_____</p> <p>paukščio pėdelės, kryžiukai</p>	<p>5 taškai (1+1+1+1+1)</p> <p>Vertinimas</p> <div style="border: 1px solid black; width: 80px; height: 25px; margin-left: auto; margin-right: auto;"></div>

26. Lygiadienis.

26.1. Kas yra lygiadienis?

Tai toks taškas kalendorinių metų cikle, kai diena susilygina su naktimi.

1 taškas

Vertinimas

26.2. Kiek lygiadienių būna per vienerius kalendorinius metus?

_____ du lygiadieniai

1 taškas

Vertinimas

26.3. Nurodykite tikslesnį lygiadienio (ar lygiadienių) laiką (sezonas, mėnuo, diena).

_____ pavasario – kovo 20–21 d.

_____ rudens – rugsėjo 20–22 d.

2 taškai (1+1)

Vertinimas

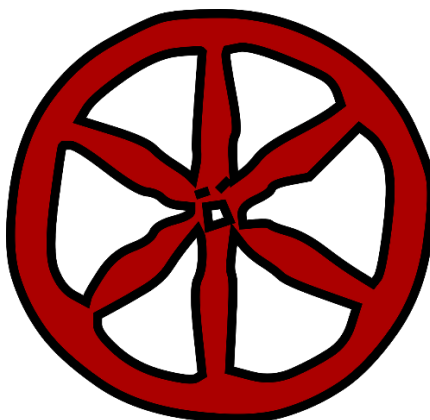
27. Matote keturis skirtingus dainų tekstus. Kokių apeiginių kalendorinių švenčių metu jos atliekamos?

<p>Ei šnei, ei šnei Tumba basa, tumba basa Šurum burum, marti toli Kajetons kap šėtoms Tirlim, pirlim kum kum kum.. (Luokė) _____ Užgavėnių</p>	<p>Supa, supa sesių Dviejameių, trejameių. Užsupis sesių, Toli duočiu, toli laiščiu. (Papilys) _____ Velykų</p>
<p>Kūkal rože ratilio, kas laukeliu vaikščioja? Lioj tūta Kūkal rože ratilio, vaikšto jaunas bernalis, lioj tūta Kūkal rože ratilio, è ko anas ieškaja? Lioj tūta Kūkal rože ratilio, ieško jaunas panelas, lioj tūta (Vabalninkas) _____ Rasų</p>	<p>Ir išvedė šašurėlis tanciun, aleliumai rūtela, šašurėlis tanc' Ir išvedis pavadzojo, aleliumai rūtela, pavadzojo Tai mano marci - ne gaspadinė, aleliumai rūtela, ne gaspadin' Anksti gula, vėlai kelia, aleliumai rūtela, vėlai kel' (Vilniaus kraštas) _____ Advento–Kalėdų</p>

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

28. Pagal laikrodžio rodyklę nuosekliai surašykite šešias kalendorines metų rato šventes. Pradėkite nuo Kalėdų pačiame rato viršuje.

6 taškai (1+1+1+1+1+1)

Vertinimas

(Galimi įvairūs variantai, svarbu, kad būtų išdėstyta nuosekliai)

29. Perskaitykite interviu su Norbertu Vėliumi ištrauką ir parašykite samprotavimo pastraipą, kaip etninės vertybės jums padeda orientuotis gyvenime (50–80 žodžių)

N. V.: Nepaprastai padeda. Aš niekada nesuabejojau dėl savo darbo, pasirinkimo, santykių su žmonėmis, su dieviškuoju pasauliu, kadangi, ačiū Dievui ir šeimai, manyje esantis etninės kultūros paveldas yra labai stiprus. Etninė kultūra pateikia žmogui modelį, kaip reikia gyventi, apibendrina visą žmogaus patyrimą. O dabartinis patyrimas žmogų išblaško, kadangi apimti visus mokslo laimėjimus, visa tai, kas ateina pas mus iš šalies, ir tuo vadovaujantis sukurti savo pasaulėjautą yra gerokai sunkiau. Dabartinė kultūra yra išskaidyta kultūra, o etninė kultūra – sukaupta kultūra. Ji tokį sukaupą modelį siūlo žmogui: ir kaip elgtis šeimoje, ir bendruomenėje, ir valstybėje, ir visur. Aš to laikiausi ir, ačiū Dievui, per daug neklysdavau.

Norbertas Vėlius, sudarė Irena Seliukaitė ir Perla Vitkuvienė, Vilnius: Mintis, 1999, p. 393–400.

---

10 taškų

30. Kokią kalendorinę šventę simbolizuoja šie paveikslėliai? Įrašykite šventės pavadinimą prie paveikslėlio numerio:

Nr. 1 _____ Užgavėnės

Nr. 2 _____ Joninės
(Rasos, Kupolė)

Nr. 3 _____ Rudens lygiadienis

Nr. 4 _____ Sekminės

Nr. 5 _____ Kūčios

Nr. 6 _____ Velykos

6 taškai (1+1+1+1+1+1)

Vertinimas